

göra sig underrättad om, hur den sökande utfört sitt arbete och orsaken hvarför han icke längre har arbetet kvar, naturligtvis utan att därvid från början visa någon misstro till uppgifterna, äfven om man i sitt innersta hyst sådan. Om uppgiften är riktig och upplysningarna som erhållas tillfredsställande samt om det befinnes, att arbetslösheten således är oförvållad, kan man kanske lyckas skaffa den strandsatte en annan plats. Därvid stöter man emellertid på en ny svårighet. Det finnes blott en bestämd arbetskvantitet, som behöfver utföras på hvarje ställe, och lyckas man, genom särskilda åtgärder och på grund af personkänedom inom ett arbetsgifvareområde, under tider af knapp arbetstillgång förskaffa den arbete, för hvilken man hyser intresse, så medför det att någon annan, som kanske hoppats på det arbetet, men ej haft någon förespråkare, ehuru han är i lika stort behof af sysselsättning, i stället blir utan. Därför är det rätta tillvägagångssättet att förhjälpa den arbetsvillige dit, där arbete finnes, men ej folk att utföra det (se arbetsförmedling, grupp IV a). Detta är dock ofta rätt svårt att åstadkomma, ty den arbetssökande kan ej förmås att lämna staden, äfven om han har kunskap och vana vid göromål, som finnas att få på andra håll, utan vill här afvakta just precis en sådan sysselsättning som den han åstundar. Den som ej vill i någon grad rätta sig efter förhållandena bör dock själf få känna följderna; dessa böra ej af andra afvändas.

Oförmåga till arbete är föranledd af ytterst olika saker.

Den kan bero på kroppslig svaghet, men i många sådana fall — där ej verklig sjukdom föreligger — har man att då äfven räkna med svaghet i viljan, ty en kraftig vilja ger, där den rätt användes, underbara krafter åt en bräcklig kropp, det kan man ofta vara i tillfälle att med beundran iakttaga. Men där ingen verklig önskan att försörja sig själf finnes, där tar klenheten öfverhand.

Är sådan svaghet, kroppslig eller andlig, orsaken till arbetslösheten, så förestår stundom ett drygt arbete för den som vill hjälpa på rätt sätt; men man bör ej misströsta, äfven om det i början synes nästan hopplöst. Stärkande medel, både yttre och inre, måste användas, stränghet och mildhet böra växla vid behandlingen, men målet skall alltid hållas i sikte. Stundom kan det vara lyckligt, om man kan förflytta den det gäller från de kända vanliga omgifningarna till en ny trakt med sunda lefnadsförhållanden för att där liksom börja på nytt. Unga människor, som aldrig kommit i någon riktig arbetstakt, skygga ofta tillbaka för ett anbud att komma till landet, men det kan vara räddningen för dem, om man lyckas få på en gång kraftiga och välvilliga personer, att där taga sig an dem och med tålmod ledas dem framåt. Den som söker öfva själf tukt vet nog, att det ej är så lätt att släppa en vana, fastän man erkänner den vara dålig. För ett ouppfostradt sinne är det ännu svårare; därför får man ej begära några hastiga resultat. Här som alltid gäller det, att kan man ej förmå någon att ens vilja försöka det man föreslår, så är det bäst att ej vidare söka ingripa, utan låta tid och förhållanden verka, så att nöden, om ej annat hjälper, får bli läromästare.

Oförmågan kan ha sin rot i bristande utbildning och okunnighet i hvarje slags yrke. Den nästan totala bristen på verkliga yrkesskolor, som förefinnes, gör att en stor mängd, för att ej säga de flesta ungdomar gå ut i lifvet utan att vara rustade för att upptaga något bestämdt yrke. En yngling blir antagen som springgosse hos en snickare eller annan yrkesman, men därpå följer ej med visshet, att han sedan så småningom kommer in på verkstaden. Det beror på, om han är läraktig, villig och snabb att inhämta insikter i yrket, men det beror tillika på åtskilliga andra orsaker. Ytterst få handverksmästare hafva lust att offra tid och material på att inlära en gosse yrket, då denne, hvilken dag det faller honom in, kan aflägsna sig utan att säga ett ord. Ett lärlingskap existerar icke längre, med förbindelser å ömse sidor. För en duktig, ordentlig yngling går det dock vanligen, men många af dem, som blifva förlorade existenser, hade kanske kunnat vara dugliga arbetare äfven de, ifall de tagits om hand i de kritiska åren och fått lära ett yrke, i stället för att hänvisas till varuförsäljning på gatan eller annat dagdrifveri.

»Fåfång gå lærer mycket ondt» heter det med sanning. Det är ett stort mått af energi, obrukad till nyttig sysselsättning, som tar sig uttryck i alla de dumma och elaka tilltag, som bedrivnas af ungdom på gator och i parker. Man är så snabb att tala om »ligapojkar», som om samhället icke hade något ansvar för deras tillvaro. Man borde dock lätt kunna tänka sig, hur en gosse skall bli, som utan karaktärsutvecklande ledning vuxit upp i ett hem, hvilket i intet afseende gjort skäl för detta namn i dess djupa betydelse. Han har där hört och sett elände af alla slag, och så fort han kan, börjar han att imitera de vuxne i sätt och nöjen så småningom, vanligen i stegrad grad. »Den melodi du tanklöst gnolar på, en eftervärld med stormens makt skall sjunga», säger skalden. Snart räknar en sådan yngling det nästan som en heder att kallas »ligapojke», och samma inre drifkraft — stordådslusten — som gör en till hjälte, gör en annan till brottsling. Samhället ser på och ger öknamnet, som blott än ytterligare drifver fram det onda.

Kanske är den unge mannen, som man råkar på, och som påstår sig ingenting kunna förtjäna, just en sådan ouppfostrad, försummad, så småningom förslöad individ. Man får ej säga: stackare, det är icke hans fel, det är samhällets, och så ge, hvad han behöfver att lefva af. Nej, då ökar man än ytterligare den gemensamma skulden. Här om någonsin behöfs det för att hjälpa, att gifva något af sig själf som människa. Mäktar man det ej, så återstår att försöka att för honom intressera någon, hvilken gjort sådant arbete till sin lifsuppgift (se arbets- och räddningshem). Lyckas det icke att på något sätt få honom ombändertagen, så måste han lämnas åt naturens själfväkedom, ty klemmande och kvacksalfteri i ett sådant fall gör blott ondt värre.

Den, hvilkens krafter börja aftaga, har, isynnerhet om han ej är yrkeskunnig, mycket svårt att få någon jämn förtjänst. Äfven en äldre yrkesman, hvilkens arbetsskicklighet ej hållit jämna steg med yrkets utveckling, men som ännu anser sig vara bland de främste, såsom han förr var, har ytterst svårt att få arbete, ty han kan ej finna sig i att få en lägre betalning för

ett utfördt arbete än de erhålla, som känna den nya tidens kraf och arbetssätt. För att han skall kunna få arbete, är det dock nödvändigt, att han förstär att moderera sitt pris, och för honom är det möjligt att göra det, ty han är vanligen ej längre medlem af fackförening. Den som af ålder blifvit långsam i sitt arbete får ej beräkna den åtgångna tiden såsom norm för ersättningen. Det är hvarken lätt eller roligt att säga honom allt detta och få honom att förstå, hur saken verkligen förhåller sig, men kan man få honom att taga upp rådet att fordra mindre i arbetslön, så kan han kanske reda sig igen, ty då blir han ofta anlitad, under det att han, såsom det förut tillgick, blott fick arbete en enda gång på hvart ställe.

En äldre man, som ej är kunnig i något yrke, kan dock, om han är pålitlig, finna sin utkomst genom att utföra små extra uppdrag i familjer och idogt foga den ena lilla aflöningen till den andra. »Idogheten» är en tomte, som allt mer jagas på flykten, men som är en god vän, där han finnes. Hvar och en vet, hur svårt det är att få någon pålitlig person, som kan gå ett enkelt ärende, annat än ett stadsbud, som skall ha dryg betalning, eller att finna någon som kan skrufva från ett lås eller spika hop en låda eller annat dylikt lättgjordt och enkelt arbete. Många gamla ensamma kvinnor, som själfva ej förmå göra sådant, skulle vara glada, om de kunde få anvisning på en person, som vore hygglig och reel samt kunde anlitas därför. Är han stark nog att vara »vedkarl», får han lätt nog arbete, emedan sådana ofta behövas.

Ett arbete kan ock vara af den art, att det är omöjligt att därpå försörja sig, så dåligt aflönadt är det. Det är endast som tillskott till annan förtjänst, som det är brukbart och dessvärre som sådant kanske eftersökt, hvilket naturligtvis leder till att det fortfarande hålles oskäligt lågt. Af sådant slag är i flera fall den förut omtalade »bodsömnaden». Direkt kan man väl intet göra därvid, men är man uppmärksam på saken och ej lugnt tiger och finner sig däri, utan begagnar tillfällena att påverka allmänna opinionen i detta afseende, så kan så småningom en ändring åstadkommas. Ett ärligt, tråget arbete bör föda sin utöfvare, det får ej glömmas.

Oförmågan att finna ett arbete, genom hvilket man kan försörja sig, kan ock bero på arbetarens bristande uthållighet och intresse för det arbete som förelegat. Någon yrkesskicklighet kan naturligtvis aldrig vinnas utan flit och ihärdighet.

Den ofta hos kraftiga män och unga personer förekommande bristen på uthållighet är sorgligt betecknande för vårt uppfostringssystem. »Det är inte roligt», är ofta skäl nog för att som barn och ung slippa ett ålagdt arbete, vare sig detta är lämnadt af föräldrarna inom hemmet eller skall utföras för betalning åt främmande. Ett barn, som fått löfte om en viss ersättning, om det rensar en rabatt från ogräs eller plockar en uppgifven kvantitet bär eller annat dylikt litet uppdrag, kan utan ett ord bara gå ifrån sitt åtagna göromål, och skälet — »det var inte roligt längre», och det är ett skäl som vanligen af vederbörande utan tvekan upptages som giltigt. Hvad under är det om den, som aldrig i barndomen tvungits att trots en inre motvilja fullgöra ett åliggande, sedan vid mogna år kastar ifrån sig ett arbete, som kan vara tröttsamt och föga intresseväckande.

Finner man, att hemligheten med slöheten tycks ligga i att vederbörande ej »kommit på sin rätta hylla», som det heter, så bör man låta sig angeläget vara att förhjälpa honom dit. Det kanske ej kan lyckas med ens, men man kan ställa det i utsikt som uppmuntran, medan man förbereder saken. Är det en medveten längtan efter en annan verksamhet, så kan redan hoppet om en åtrådd förändring göra sitt till att sporra till ansträngning. Man märker då äfven hvad som finns inombords, och man har något att rätta sig efter. Ibland heter det visserligen, att någon längtar efter att få bli det eller det, men någon benägenhet att göra något offer för egen del för målets vinnande märkes ej, utan allt väntas af andra. Under sådana förhållanden blir det sannolikt föga glädje med det hela. Den som åstundar något, bör väl ock vara villig att i främsta rummet själf göra allt hvad göras kan för att vinna det; i annat fall har den anmodade hjälparen rätt att anse, att längtan ej är särdeles stark.

Arbetslöshet, där den förekommer, vållas icke så sällan af lättja och slarf. Man erfar, att mannen blifvit afskedad från det ena stället efter det andra, emedan han aldrig passade på tiden på morgnarna, eller ock att han helt och hållet uteblef emellanåt utan att anmäla någon orsak. Modern eller hustrun förklarar, att han alltid är så svår att väcka, och att hon ej mäktar få honom i väg i rätt tid. Det får dock ej helt förbises, att sådant *kan* bero på fysiska orsaker, hvarför samrådande med läkare kan vara behöfligt.

Att vara lat under själfva arbetet är så vanligt, att det knappt väljar ett afskedande annat än när arbetsstyrkan måste minskas, då man naturligtvis först låter den arbetare sluta som städse stulit tid, om han ock gjort det med kamraternas goda minne och bifall.

Hvad svenska arbetare duga till, det visa de först i Amerika, där de äro skattade som de flitigaste, men där skulle det ej gå för sig att vara lat under arbetstiden, ty då skulle ögonblickligt afskedande följa. Vårt folk är så sundt och i grunden godt, att arbetarne i själfva verket ock trifvas bäst med flit och ordning, om ej en förvriden uppfattning af förhållandena bibringas dem.

Hvilken af alla dessa eller andra anledningar det kan vara, som bär skulden till att den hjälpsökande är arbetslös, det måste man utröna och sedan handla därefter.

Man skall då ofta nog finna, att hvarken den ena eller den andra orsaken *ensam* bör tillskrifvas den bedröfliga ställningen.

Arbetslösheten hänger ofta samman med dryckenskapen, och i otaligt många fall är det denna som är grundorsaken. Att den i enstaka fall kan ha tagit öfverhand med anledning af speciellt sorgliga förhållanden, kan man visserligen ibland spåra, så att det är ej alltid man kan afgöra, när arbetslösheten är orsak eller verkan.

Dryckenskapen har i hela samhället blifvit en sådan makt till det onda, att det stundom förefaller fattigvårdsarbetaren, som om all nöd skulle försvinna, om man blott vore fri från berusningsmedlens lockelser och härjningar. Att det ej skulle bli händelsen, inser man nog vid närmare efter-

tanke, men dryckenskapen vållar så många af de lidanden, hvarunder vår stads invånare vårdas, att man tycker, att allt annat är att räkna för intet i jämförelse därmed. Åtskilligt af detta andra har ock sin urgrund i missbruket af starka drycker. Största delen af den osedlighet som råder, flertalet af de brott som begås, hafva sin förklaring i en omtöcknad hjärna, som ej mäktar leda människans handlingar, utan lämnar henne till pris åt djuriska drifter.

Det anses ofta som en förmildrande omständighet, om en ogärning begåtts under rusets påverkan, men det borde väl vara tvärt om. Den anklagade skulle under sådana förhållanden egentligen stå till svars för dubbla förseelser: att frivilligt hafva gjort sig själf till ett redlost vrak, som kan drifva på och skada andra seglare, och den ofärd som därpå vållats.

De svåraste förbrytelseerna af drinkare nås dock ej af en straffande lag, och det äro de som begås mot barnen. Genom den skrämnel och skada, som vållas af de drucknas våldsamma uppträdande i hemmen, då barnen till och med midt i natten bli uppryckta ur sin sömn och utkörda i förstugan, kanske i smällkalla vintern, kan lifslångt lidande ådragas dem. Ohyggligast är förbrytelsen mot de barn, som under rusets inflytande kallas till lif, ett lif som ofta för dem blir en hemsk tillvaro, ett oafbrutet lidande. Fattigvårdsarbetarens erfarenhet är, att sådana barn vanligen födas klena, ofta blifva idioter eller andesvaga eller i bästa fall få en någorlunda frisk kropp, men som födelsemärke dryckenskapsbegär och i många fall djuriska, råa instinkter, som föra till illdåd och stundom till rent brottsliga handlingar. Många få under hela sitt lif föra en kanske fäfång kamp mot detta rusdrycksbegär, ty den stödjande kraft som för dem under uppväxten vore behöflig, för att de med framgång skulle kunna bekämpa och öfvervinna det, finna de hvarken utom eller inom sig.

Så länge rusdrycker allmänt brukas, kunna de ohyggligaste följderna af deras missbruk afvändas endast därigenom, att drinkare, som förlorat förmågan af själfbehärskning, interneras i särskilda anstalter, tills de genom lämplig behandling kunna utan skada för samhället åter inträda i världen som ansvariga människor. Någon sådan lag finnes ännu icke, men den torde, som man hoppas, icke länge låta vänta på sig. Alkoholisthem, där de mindre djupt sjunkna kunna intagas för behandling, finnas redan (se grupp V c) men i otillräckligt antal. För kvinnor finnas inga dylika hem.

En far som super är en ohygglighet, men en mor som gör det är något än värre, och dock finnas kvinnor, som glömma hem och barn och allt annat i världen för rusdryckernas lockelser. Man skulle gärna vilja tillbakavisa en sådan tanke som omöjlig, men det går ej, ty förhållandet är obestriddt. Hvad som kommit kvinnorna på fall är ej så mycket brännvinet som ej mera ölet, och i vissa fall portern. Båda dessa rusdrycker få köpas på magasinerna och kunna därför, utan att det väcker undran, af kvinnorna hemföras bland andra därifrån inköpta varor. Härtill kommer, att många — såsom förut framhållits — redan från unga dagar, då de voro på fabrik, vant sig vid att använda maltdrycker till middag eller rättare sagdt i stället för sådan, endast med en smörgås till. Då trötthet och olust inställa sig, söka de häfva den med en halfbutelj öl, men då snart

ingen verkan förspörjes af så litet, ökas dosen undan för undan, och kvinnor finnas, som dricka sina 10 buteljer om dagen, kanske mer. Hvad det betyder i ekonomiskt hänseende kan man snart räkna ut, men hvad det verkar på den drickandes kropp och själ, det måste man se och erfara för att rätt förstå. Kvinnorna i vår stad skulle utan tvifvel, på få undantag när, hafva för tio à femton år sedan skyggat tillbaka för att på en krog skaffa sig dryckesvaror, om man endast där hade kunnat få sådana. Den lätthet, hvarmed de kunnat förskaffa sig hvad de åtrått, har lockat dem i fördärfvet, och nu skulle många sannolikt utan tvekan förskaffa sig det äfven från en krog om det behöfdes. Ju längre försäljningen af maltdrycker får fortgå i sammanhang med försäljningen af bröd och mjölk och annan mat på magasinerna, desto flera kvinnor lockas till förtärande därpå. Få de hålla på länge, så kunna de kanske sedan ej undvara ännu starkare drycker, och då skulle måhända krogarna börja bli besökta af kvinnor i lika stora skaror som nu af män, det Gud förbjude. Hvilket ohyggligt skådespel det är, det kan man vara i tillfälle att se i London, där dryckenskapen bland kvinnor tagit en förfärande fart. Det gäller för oss att vara vaksamma och söka afvärja den hotande faran, så att ej Stockholm blir lika illa beryktadt i detta hänseende som London, och ett ännu större elände än förut här uppstår.

Om det är tydligt, att det måste vara dryckenskap, som är orsaken till hemmets fattigdom, bör man således hafva i minnet, att man har att äfven hos hustrun kunna söka fel härvidlag. Man skall ock, om man ej fäster sig vid ord utan vid gärning, finna, att i mångt hem är det just hon, som af en eller annan orsak är det svåraste hindret för att få mannen, som dukat under för dryckenskapsbegäret, att ingå i en stödjande nykterhetsförening. Det synes som om man ej skulle kunna få en ifrigare bundsförvant i ett sådant sträfvande än just den, som i likhet med suparens hustru lider mest af följderna af hans last, men det är långt ifrån säkert. Ibland kan det visserligen vara hennes egen smak för starka varor, som gör att hon sätter sig däremot, ibland är det dock hufvudsakligen den inbitna fördomen, att det är manligt att taga sig en sup, som kommer henne att frukta, att mannens kamrater skola anse honom som en mes, om han ej gör det.

»Kårt barn har många namn», heter det, och att supsedn är folket kär kan man finna, ty otaliga äro de uttryck som beteckna såväl själfva förtärandet af brännvinet, som följderna därpå. Att starka krafter måste sättas i verksamhet, för att det skall blifva möjligt att öfvervinna seden, är därför klart. Genom predikande allena går det ej, upplysning kan ej heller göra allt; goda andar måste frammanas, som drifva ut de dåliga.

Det sinne, som beröfvas sitt gamla intresse och den glädje och njutning det ditills sträfvat efter, måste få något nytt att fästa sig vid, ty annars kommer kanske ett återfall sju resor värre än det förra.

Söker man att rycka någon loss ur dryckenskapens böjer, gäller det därför att kunna peka på något annat, som har makt att fångsla hjärta, häg och fantasi, och som har en inneboende kraft att upprätthålla, då den gamla frestelsen påkommer. Så länge man ej lyckats däri, äfven om be-

gäret för stunden skulle vara dämpadt, hvilat hemmet som på en vulkan. Ett utbrott kan komma när som helst och förvandla allt till spillror.

Anledningen till svårigheterna får stundom sökas i förhållanden, oberoende af parternas vilja; oförvållad är nöden icke, men ej heller i egentlig mening själföfvållad. En ung hustru har t. ex. blifvit flyttad direkt från fabriken, där hon tillbragt sin tid sedan hon var halft barn eller så fort hon slutat skolan, till ett hem som hon ej alls förstår att sköta. Hon är okunnig i all matlagning, så att kosten blir både dyr och föga närande. Hon har intet begrepp om att det kräver arbete att underhålla kläder och allt som hon har under sina händer. Därför begagnas det, tills det är obrukbart; då förkastas det. Hon har kanske haft barn, innan hon gifte sig, men dem har hon aldrig själf vårdat utan haft dem inackorderade hos andra, och hon har således ingen erfarenhet om, hur de böra skötas, hvar af naturligtvis både de och hemmet blifva lidande. Under sådana omständigheter blir hemmets underhåll dyrt, och på samma gång är det så föga trefligt, att mannen allt oftare söker sig till krogen. Så ökas utgifterna än mera, och ekonomien blir alldeles förstörd. Hvad som under dylika förhållanden kan vara att göra, därom har redan talats i kapitlet om »man och hustru».

Det händer att mannen, som är ung och frisk, ej tänkt på att hälsan kan svika eller andra svårigheter kunna tillstöta, och så har han ej gått in i någon sjukkasse, ej heller gjort några små besparingar, som han, såväl som många andra, nog skulle ha förmått, om han verkligen haft ifver att göra det och tagit vara på förtjänsten. Så kommer sjukdomen oföväntadt, och han har ingenting, som kan hålla honom flytande, tills den gått öfver igen.

Äro förhållandena sådana kan man behöfva hjälpa, så att hemmet ej störtar samman under sjukdomstiden, men göra det under den bestämda förutsättningen, att mannen, så fort han blir frisk och det således låter sig göra, går in i en sjukkasse, så att ej samma sak må åter inträffa. En tid af bekymmer kan således blifva till lärdom och hjälp för framtiden, såvida man ej oklokt träder emellan utan att påvisa, hvad som brustit i de egna bemödandena, och således låter den svåra tiden gå spårlöst förbi eller kanske bidrager till att än ytterligare utveckla anlagen för oförtänksamhet.

Inträdesafgiften i en dylik kassa är kanske svår att komma ut med, omedelbart sedan en sjukdomsperiod är öfver, så det kan vara skäl att hjälpa äfven med den, på det att det må bli allvar och verklighet af föresatsen, medan minnet af sjukdomstidens svårigheter ännu är lifligt.

Är det en änkas nöd och bekymmer man skall söka anledningen till, så torde man vara benägen att tänka, att den anledningen väl är lätt att finna, ty hur skall en kvinna kunna med framgång vara på en gång husmor och försörjare för flera barn? Det synes visserligen vara en uppgift, som ingen kan gå ut med, men vid närmare efterhörande skall man dock kanske erfara, att den unga änkan i fråga, med något stöd af andra, lyckats att

